Laudatio
KHMW Stimulus Mens en Organisatie in een Veranderende Samenleving 2026

De samenwerking van mensen in bedrijven en publieke organisaties is van grote betekenis voor het welbevinden van die mensen én het succes van die organisaties. ‘Mens en organisatie’ is dan ook een uiterst relevant veld van onderzoek in de psychologie, in de bedrijfs- en economische wetenschappen, en andere disciplines. Dat dankzij de Stichting De Quay Rutten, voorheen GITP, de Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen hiervoor dit jaar voor het eerst een stimulus van € 400 000 kan toekennen is dan ook verheugend.

De stimulus richt zich op ‘mens en organisatie *in een veranderende samenleving*’. Technologie, en op dit moment in het bijzonder de inzet van kunstmatige intelligentie (AI), leidt tot fundamentele veranderingen. De Adviesraad, bestaande uit wetenschappelijke en maatschappelijke leden van de Hollandsche Maatschappij en een vertegenwoordiger van de stichting, heeft er daarom voor gekozen om het eerste jaar van de stimulus voorstellen uit te nodigen die zich richten op de impact van AI op de wijze waarop mensen in organisaties functioneren.

Er werden in totaal 87 voorstellen ingezonden, vanuit veertien verschillende Nederlandse universiteiten. In deze aanvragen is er zowel sprake van zorg over de nadelige effecten van de introductie van AI – bijvoorbeeld door verlies van autonomie, vaardigheden en werkplezier – als oog voor de kansen die AI biedt. Bij de voorstellen waren allerlei maatschappelijke partners betrokken, uit het MKB en grote bedrijven, ziekenhuizen, jeugdzorg, onderwijs, en overheid. Veel voorstellen richtten zich op kennisintensief werk, maar ook arbeidsintensief en uitvoerend werk, zoals in de schoonmaak, en werk waarin persoonlijke aandacht centraal staat, zoals in de zorg, kwamen in de voorstellen aan bod.

De jury, bestaande uit Janka Stoker, Paul van Lange, Matthieu Borsboom en Mirjam van Praag, heeft de voorstellen aandachtig bestudeerd. Er was veel waardering voor het vele relevante, creatieve en goede onderzoek op dit veld. We zagen veel aantrekkelijke en veelbelovende voorstellen. Wij danken dan ook iedereen voor de aandacht gegeven aan het schrijven van een voorstel gericht op deze thematiek en hopen dan ook van harte dat aanvragers de door hen gestelde vragen verder uit zullen gaan diepen.

Er moest echter een keuze gemaakt worden. Unaniem heeft de jury gekozen voor het voorstel *Zero-person Organisational Departments in Interaction, Accountability and Collaboration*, samengevat in het acronym *ZODIAC*.

Dit onderzoek zal onder leiding staan van Corine Boon, hoogleraar HRM & People Analytics van de Amsterdam Business School en Tom Engers, hoogleraar juridisch kennismanagement. Met een multidisciplinair team van wetenschappers uit drie faculteiten van de UvA – Economie en bedrijfskunde, Natuurkunde, wiskunde en informatica, en Rechtsgeleerdheid gaan zij onderzoeken hoe organisaties functioneren wanneer een complete afdeling wordt geautomatiseerd; een situatie die je met recht een fundamentele verandering in organisaties kunt noemen. Het onderzoek zal worden uitgevoerd in samenwerking met partners uit de praktijk, in het bijzonder met KPMG en het *shared services center* van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Bij het 'zero-person'-experiment is er behoefte aan dieper inzicht in de menselijke en organisatorische consequenties. Vanuit de psychologische kant is het een verdieping van onderzoek naar de consequenties van het implementeren van AI-systemen op de samenwerking van mensen en AI, verantwoordingsprocessen en welbevinden. Het voorstel bouwt verder op expertise die er al is. Bij KPMG is er al, technisch en modellerend met het oog op accountability, gewerkt aan 'zero-person departments'. Bij de UvA is reeds onderzoek gaande naar de impact van de introductie van AI op medewerkers. Het beoogde onderzoek zal die expertise vanuit universiteit en bedrijfsleven samenbrengen. Deze combinatie van wetenschappelijke expertise, praktijkervaring en een helder maatschappelijk vraagstuk biedt een stevige basis voor onderzoek met resultaten die er werkelijk toe doen, voor zowel de wetenschap als de praktijk.

De jury feliciteert van harte Corine Boon en Tom Engers en hun maatschappelijke partners met deze stimulus, en ziet uit naar de inzichten die zij zullen ontwikkelen.

- *Vice-admiraal (b.d.) Matthieu Borsboom, voormalig Commandant Zeestrijdkrachten*
- *Prof. dr. Paul van Lange, hoogleraar psychologie Vrije Universiteit Amsterdam*
- *Prof. dr. Mirjam van Praag, voorzitter Adviesraad Wetenschap, Technologie en Innovatie (AWTI) en hoogleraar ondernemerschap en leiderschap Vrije Universiteit Amsterdam*
- *Prof. dr. Janka Stoker, hoogleraar leadership and organizational sustainability, Aarhus University (DK) en hoogleraar leiderschap en organisatieverandering Rijksuniversiteit Groningen.*

De jury vergaderde op 19 februari 2026 onder leiding van juryvoorzitter drs. Linda Hovius, MBA, voorzitter van de KHMW; Prof. dr. Wim B. Drees, wetenschappelijk secretaris voor de geestes- en maatschappijwetenschappen van de KHMW, trad op als secretaris.